

Fundusze pożyczkowe i ich znaczenie w ograniczaniu wykluczenia kredytowego mikroprzedsiębiorstw

Konrad SZYDŁOWSKI, Karol WOJTOWICZ¹
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Złożono: 31 grudnia 2018; Zaakceptowano do druku: 26 maja 2019; Opublikowano: 28 czerwca 2019

Streszczenie. W artykule poruszono tematykę funduszy pożyczkowych jako formy finansowego wsparcia mikroprzedsiębiorstw, w tym podmiotów gospodarczych rozpoczynających działalność. Problem badawczy stanowiła ograniczona dostępność wskazanej grupy podmiotów do zewnętrznych źródeł finansowania i konieczność podejmowania działań w zakresie inkluzji finansowej. Celem badawczym było określenie roli i znaczenia systemu funduszy pożyczkowych w procesie ograniczania zjawiska wykluczenia kredytowego mikroprzedsiębiorstw. Wyniki przeprowadzonych badań wtórnych wskazują na zróżnicowane tendencje zmian poziomu kapitalizacji funduszy. Zwraca uwagę znaczące zróżnicowanie badanych podmiotów pod względem wartości kapitału pożyczkowego, jak też ich nierównomierne rozmieszczenie geograficzne. Zjawiska te znalazły odzwierciedlenie w prowadzonej działalności pożyczkowej. Głównym beneficjentem oferowanych usług pożyczkowych były mikroprzedsiębiorstwa. Znaczący odsetek stanowiły podmioty rozpoczynające działalność gospodarczą.

Słowa kluczowe: fundusze pożyczkowe, wykluczenie finansowe, mikroprzedsiębiorstwa.
Kody JEL: G21, L26, M13.

1. Wstęp

Wykluczenie finansowe jest obecnie ważnym problemem o wymiarze ekonomiczno-społecznym. Przejawia się w braku dostępności, a tym samym możliwości korzystania z szeroko rozumianych usług finansowych przez gospodarstwa domowe. Przyczyn tego zjawiska szuka się zarówno po stronie klientów indywidualnych, jak też instytucji finansowych, w szczególności banków. Zaliczają się do nich m.in.

---

¹ Kontakt z autorami: Konrad Szydłowski (ORCID: 0000-0003-2320-2003), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów i Bankowości, ul. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, e-mail: szydlowski.k@uwm.edu.pl. Karol Wojtowicz (ORCID: 0000-0002-2597-6953), Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Finansów i Bankowości, ul. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn, e-mail: karolw@uwm.edu.pl.

brak należytej wiedzy z zakresu zarządzania finansami, niski poziom uzyskiwanych dochodów, wysoki koszt usług finansowych czy też ograniczona liczba placówek bankowych na terenach wiejskich i peryferyjnych.

W literaturze przedmiotu badany problem rozpatrywany jest głównie w odniesieniu do gospodarstw domowych bądź określonych grup społecznych. Brak dostępności do usług finansowych oznacza jednocześnie trudności w zaspokojeniu określonych potrzeb związanych z codziennym funkcjonowaniem. Chodzi przede wszystkim o potrzeby konsumpcyjne wskazanych wyżej podmiotów.

Odrębny problem stanowi zjawisko wykluczenia finansowego występujące w grupie mikroprzedsiębiorstw, szczególnie zaś podmiotów, które rozpoczynają działalność gospodarczą. Prowadzenie przedsiębiorstwa wymaga ponoszenia określonych nakładów związanych zarówno z działalnością operacyjną, jak też inwestycyjną. Istnieje przy tym szereg barier ograniczających dostęp tej grupy podmiotów do zewnętrznych źródeł finansowania. Wśród głównych barier wymienia się: brak historii kredytowej, niski poziom rentowności, brak wymaganych zabezpieczeń, jak również ograniczoną ofertę instytucji finansowych. Mikroprzedsiębiorstwa są więc szczególnie narażone na zjawisko wykluczenia kredytowego, stanowiącego element szeroko rozumianego wykluczenia finansowego.

Taki stan rzeczy może wywierać negatywny wpływ na sytuację finansową gospodarstwa domowego, którego członkowie prowadzą działalność gospodarczą. Przejawia się to poprzez dodatkowe obciążenie bieżących zasobów finansowych danego gospodarstwa i przeznaczenie ich na cele związane z działalnością przedsiębiorstwa. Nie bez znaczenia pozostaje tu fakt, iż omawianą grupę firm stanowią często przedsiębiorstwa rodzinne, będące głównym bądź też jedynym źródłem dochodu gospodarstwa domowego.

Istnieje zatem potrzeba tworzenia, rozwoju i upowszechniania rozmaitych form finansowego wsparcia omawianej grupy podmiotów. Dobrym przykładem tego rodzaju inicjatyw jest rozwój systemu funduszy pożyczkowych jako instytucji ukierunkowanych na wsparcie przedsiębiorstw (w szczególności mikro- i małych) w dostępie do zewnętrznych źródeł kapitałowych.

Celem badawczym opracowania było określenie roli i znaczenia systemu funduszy pożyczkowych w procesie ograniczania zjawiska wykluczenia kredytowego mikroprzedsiębiorstw. Weryfikacji poddano następującą hipotezę badawczą: Rozwój systemu funduszy pożyczkowych stanowi skuteczne narzędzie inkluzji kredytowej mikroprzedsiębiorstw, w tym podmiotów podejmujących działalność gospodarczą. W artykule przyjęto definicję mikroprzedsiębiorcy określoną w art. 7 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców. Są to podmioty zatrudniające nie więcej niż 9 pracowników, a ich roczny obrót netto bądź suma aktywów bilansu nie przekracza 2 mln euro².

Przedmiotem badań była działalność funduszy pożyczkowych oraz jej wpływ na dostępność zewnętrznych źródeł kapitałowych. Analizie poddano wyniki działalności funduszy, w tym: wielkość zgromadzonego kapitału pożyczkowego, liczbę

² Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. poz. 646 z późn. zm.).

i wartość udzielonych pożyczek, a także cel na jaki wykorzystano środki finansowe pozyskane przez pożyczkobiorców. Badaniem objęto lata 2013–2017. Źródłem danych liczbowych były raporty na temat działalności funduszy pożyczkowych w Polsce, opracowane przez Polski Związek Funduszy Pożyczkowych. Dodatkowo wykorzystano dane publikowane przez Komisję Europejską dotyczące źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw w Polsce.

Struktura artykułu została podporządkowana realizacji przyjętego celu i składa się z trzech części. W rozdziale drugim niniejszej pracy zdefiniowano zjawisko wykluczenia finansowego oraz wykluczenia kredytowego, a także wskazano jego przyczyny. W rozdziale trzecim dokonano charakterystyki funduszy pożyczkowych jako źródła finansowego wsparcia mikroprzedsiębiorstw. W rozdziale czwartym przeprowadzono empiryczną analizę znaczenia działalności funduszy pożyczkowych w minimalizacji wykluczenia finansowego w obszarze kredytów. Podstawą analizy były raporty Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych, jak również literatura polska i zagraniczna.

2. Wpływ wykluczenia finansowego na prowadzenie działalności gospodarczej w Polsce

W literaturze przedmiotu zjawisko wykluczenia finansowego (ang. *financial exclusion*) definiowane jest jako sytuacja, w której określone grupy podmiotów napotyka bariery w dostępie do systemu finansowego, nie mogą tym samym korzystać z potrzebnych im produktów i usług finansowych [Leyshon, Thrift 1995, s. 314]. Dotyczy to nie tylko oferty bankowej (kredytów, pożyczek, kont oszczędnościowych i innych), ale również produktów oferowanych przez inne instytucje rynku finansowego, w tym m.in.: fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, towarzystwa emerytalne czy spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Zbliżone podejście definicyjne stosuje Komisja Europejska, traktując wykluczenie finansowe jako proces, w którym obywatele napotyka na trudności w dostępie i korzystaniu z produktów i usług finansowych, odpowiadających ich potrzebom oraz umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w danym społeczeństwie. Komisja wskazuje przy tym na następujące sektory wykluczenia finansowego: bankowy (ang. *banking exclusion*), kredytowy (ang. *credit exclusion*), oszczędnościowy, ubezpieczeniowy [Komisja Europejska 2008, s. 9, 11–14]. Powyższy katalog warto uzupełnić wykluczeniem płatniczym oraz emerytalno-rentowym. Zbliżone podejście prezentuje T. Koźliński, wskazując na następujące typy wykluczenia finansowego: płatniczy, kredytowy, oszczędnościowy, emerytalny, ubezpieczeniowy, inwestycyjny [Koźliński 2010, s. 2].

A. Wallace i D. Quilgars traktują wykluczenie finansowe jako swego rodzaju lukę pomiędzy potrzebami ludzkimi a dostępną ofertą usług finansowych. Chodzi nie tylko o rodzaj usług, ale również o sposób ich dostarczania [Wallace, Quilgars 2005, s. 8]. M. Iwanicz-Drozdowska i P. Błędowski wskazują dwa podejścia do definiowania wykluczenia finansowego – wąskie i szerokie. W podejściu wąskim nacisk

kładzie się na brak dostępu do podstawowych (uniwersalnych) usług finansowych, w szerokim natomiast na potrzeby finansowe oraz trudności w ich zaspokajaniu przez osoby znajdujące się niekorzystnej sytuacji społecznej. Wśród tego rodzaju usług wymienić można posiadanie konta czy też dokonywanie rozliczeń bezgotówkowych [Iwanicz-Drozdowska, Błędowski 2010, s. 5]. Z kolei M. Maciejasz-Świątkiewicz podkreśla, iż wykluczenie finansowe może być traktowane jako problem pierwotny oraz wtórny. Pierwszy w sposób bezpośredni odnosi się do ograniczonych możliwości korzystania z usług finansowych. Drugi natomiast postrzegany jest jako konsekwencja innego rodzaju wykluczenia, którego skutkiem są ograniczone możliwości korzystania z oferty instytucji rynku finansowego [Maciejasz-Świątkiewicz 2013, s. 25].

W literaturze przedmiotu wskazuje się również szereg rodzajów wykluczenia finansowego, w tym wykluczenie związane z ograniczaniem ryzyka danej instytucji finansowej, brakiem zainteresowania określoną grupą społeczną, wykluczenie ze względu na niedostępność geograficzną instytucji finansowych oraz wysoką cenę produktów i usług finansowych, również samowykluczenie wynikające z indywidualnej decyzji o rezygnacji z oferty instytucji finansowych [Kempson 2006, s. 5].

Nie bez znaczenia jest również niski poziom kompetencji ekonomiczno-finansowych Polaków. Zgodnie z wynikami uzyskanymi przez Narodowy Bank Polski tylko 1% badanych określił poziom posiadanej wiedzy z zakresu ekonomii i finansów jako bardzo wysoki. Ponad połowa ankietowanych (51%) oceniła swój poziom wiedzy jako niski bądź bardzo niski [Konsorcjum Pracownia... 2015, s. 6]. Przedstawione czynniki sprawiają, iż znacząca część osób nie korzysta, bądź korzysta tylko w ograniczonym zakresie, z produktów i usług oferowanych na rynku finansowym. Potwierdzają to wyniki badań NBP, zgodnie z którymi aż 21% ankietowych nie posiada rachunku bankowego. Wysoki jest również odsetek osób niekorzystających z takich form bankowości, jak bankowość mobilna (46%) czy też bankowość internetowa (28%) [Kozłiński 2017, s. 3, 16, 20]. W efekcie poziom zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych i inwestycyjnych wskazanej grupy podmiotów jest niski. Uzupełnieniem tych danych są wyniki badań dotyczących poziomu edukacji finansowej Polaków, przeprowadzonych na zlecenie Związku Banków Polskich. Wynika z nich, iż 44% badanych pozytywnie ocenia poziom swojej wiedzy finansowej. Jednocześnie zdecydowana większość ankietowanych wskazuje na fakt, że w ramach systemu nauczania w Polsce kładzie się zbyt mały nacisk na edukację finansową [Kongres Edukacji... 2018, s. 5, 8].

Odrębnym zagadnieniem badawczym jest zjawisko wykluczenia finansowego gospodarstw domowych rozpoczynających oraz prowadzących działalność gospodarczą. Są to przede wszystkim niewielkie firmy rodzinne stanowiące często główne bądź też jedyne źródło dochodu ich właścicieli. Chodzi tu o konkretny rodzaj wykluczenia finansowego, jakim jest wykluczenie kredytowe. Jak wskazuje D. Dziawgo, wykluczeniem kredytowym określa się sytuację, w której gospodarstwa domowe napotykały poważne bariery w dostępie do bankowych usług kredytowych bądź też w ogóle nie mają możliwości zaciągnięcia pożyczki lub kredytu [Dziawgo 2013, s. 161].

Z perspektywy osób prowadzących działalność gospodarczą zjawisko to przejawia się ograniczoną dostępnością zewnętrznych źródeł finansowania – zarówno działalności operacyjnej, jak też podejmowanych przedsięwzięć inwestycyjnych. Dotyczy to przede wszystkim mikroprzedsiębiorstw, które stanowią najliczniejszą grupę podmiotów o istotnym znaczeniu społecznym i gospodarczym³. Wśród głównych barier dostępności zewnętrznych źródeł kapitałowych wskazuje się: brak historii kredytowej, niski poziom dochodów, brak wymaganych zabezpieczeń. Istotnym problemem jest również wysoki koszt kapitału, uniemożliwiający realizację przedsięwzięć gospodarczych o określonym poziomie rentowności. Kluczowe znaczenie ma tu wysoki poziom ryzyka towarzyszący finansowaniu działalności najmniejszych podmiotów gospodarczych. Bariereą stanowi również dość często spotykana awersja przedsiębiorców do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania, w szczególności kapitałów obcych. Zjawisko to wynika z mentalności kredytowej przedsiębiorców, przejawiającej się dążeniem do utrzymania niezależności ekonomicznej i prawnej [Korzeniewska 2016, s. 176].

W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się podmioty rozpoczynające działalność gospodarczą. Obecnie tylko niewielka liczba banków (jak też innych instytucji finansowych) posiada ofertę kredytową skierowaną do nowo powstałych przedsiębiorstw. Produkty wybranych banków konstruowane z myślą o osobach podejmujących działalność gospodarczą przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Oferty kredytowe banków skierowane do nowo powstałych przedsiębiorstw

Nazwa banku	Nazwa produktu	Możliwa do pozyskania kwota finansowania	Przedmiot wydatkowania środków kredytowych
IdeaBank	Kredyt inwestycyjny	maksymalna kwota kredytu ustalana indywidualnie w zależności od zdolności kredytowej przedsiębiorcy	inwestycje firmowe, m.in. zakup nieruchomości, materiałów, sprzętu lub wsparcie realizowanych inwestycji
PKO BP	Pożyczka na start	100 tys. zł	dowolny cel związany z prowadzeniem działalności gospodarczej
mBank	Kredyt na start	30 tys. zł	inwestycje oraz bieżące wydatki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej
BGŻ BNP Paribas	Kredyt na Dobry Start	50 tys. zł	bieżące koszty prowadzenia działalności, np. zakup surowców, półproduktów, towarów, usług

Źródło: opracowanie własne na podstawie ofert poszczególnych banków z maja 2019 r.

³ Według danych Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości liczba aktywnie działających mikroprzedsiębiorstw wynosi 1,8 mln. Wytwarzają one 30% produktu krajowego brutto oraz 39% miejsc pracy generowanych w sektorze przedsiębiorstw [PARP 2017, s. 13].

Niewątpliwą zaletą wskazanych wyżej ofert jest możliwość zaciągnięcia kredytu już od pierwszego dnia prowadzenia działalności. Ograniczeniem natomiast jest stosunkowo niewielka kwota możliwych do pozyskania środków finansowych.

Mnogość barier ograniczających dostęp do zewnętrznych źródeł kapitałowych sprawia, że wielu drobnych przedsiębiorców finansuje działalność gospodarczą ze środków własnych, w niewielkim stopniu wykorzystując obce źródła kapitału. Taki stan rzeczy nie tylko ogranicza możliwości rozwojowe przedsiębiorstwa, ale może mieć również negatywny wpływ na finanse gospodarstwa domowego jego właścicieli. Chodzi o ograniczenie posiadanych zasobów finansowych (bądź rzeczowych) gospodarstwa, które mogłyby służyć zaspokojeniu jego bieżących potrzeb, a są wykorzystywane na cele związane z działalnością gospodarczą. Ponadto zasoby te zostają obciążone ryzykiem związanym z prowadzeniem firmy, co może doprowadzić do ich uszczerplenia, a nawet utraty.

Opisany wyżej problem ma zwykle charakter tymczasowy i występuje przede wszystkim na początkowym etapie rozwoju przedsiębiorstwa. Cechuje się on niskim poziomem dochodowości przy jednoczesnym wysokim zapotrzebowaniu na środki finansowe. Ograniczone możliwości finansowania wewnętrznego powodują konieczność poszukiwania zewnętrznych źródeł kapitałowych, które z kolei są trudno dostępne. Taki stan może prowadzić do sytuacji, w której właściciele firm będą sięgać po instrumenty służące zaspokojeniu potrzeb finansowych gospodarstw domowych. Przykład stanowić może karta kredytowa, kredyt konsumpcyjny, debet w rachunku bieżącym i szereg innych. Często spotykaną sytuacją jest również pozyskiwanie środków ze źródeł pozabankowych. Chodzi głównie o firmy udzielające pożyczek konsumpcyjnych, gdzie dostępność środków finansowych jest relatywnie wysoka. Są to jednak źródła obciążone wysokim kosztem kapitału, co może rodzić trudności związane ze spłatą zaciągniętych pożyczek, a tym samym zaś pogłębiać problem wykluczenia finansowego.

Na rynku finansowym istnieje szereg mniej lub bardziej dostępnych źródeł pozyskiwania środków finansowych. Jednym z nich jest rynek aniołów biznesu, którymi są osoby indywidualne inwestujące swój prywatny kapitał w przedsiębiorstwo znajdujące się we wczesnej fazie rozwoju. Poza powierzeniem przedsiębiorstwu środków finansowych wspierają oni jego rozwój poprzez wiedzę ekspercką i posiadane kontakty biznesowe [EBAN 2009, s. 7]. Przedsiębiorcy mogą również korzystać z takich form finansowego wsparcia jak finansowanie społecznościowe (ang. *crowdfunding*), fundusze typu *venture capital* czy środki pomocowe z instytucji i organizacji międzynarodowych, w tym z Unii Europejskiej. Z dotychczasowych doświadczeń wynika jednak, że najpopularniejszym źródłem finansowania mikroprzedsiębiorstw są środki własne.

3. Charakterystyka działalności funduszy pożyczkowych

W sytuacji wykluczenia finansowego szczególne znaczenie należy przypisać rozwojowi form oraz instrumentów finansowego wsparcia mikroprzedsiębiorstw.

Istotną rolę w tym procesie odgrywają fundusze pożyczkowe. Są to instytucje sektora pozabankowego, których zadaniem jest wsparcie kapitałowe przedsiębiorstw poprzez udzielanie pożyczek [Czajkowska 2011, s. 223]. Ich oferta skierowana jest głównie do mikro- i małych przedsiębiorstw, jak również osób bezrobotnych, które podejmują działalność gospodarczą [Bartkowiak 2006, s. 8]. Są to z reguły podmioty cechujące się ograniczoną wiarygodnością z punktu widzenia banków oraz innych instytucji finansowych [Szopik-Depczyńska, Depczyński 2013, s. 73]. W tym kontekście fundusze stanowią ważne uzupełnienie istniejących na rynku komercyjnych źródeł kapitału, często niedostępnych dla omawianej grupy przedsiębiorców.

Historia funduszy pożyczkowych w Polsce jest stosunkowo krótka. Pierwsze tego typu jednostki powstały na początku lat 90. ubiegłego stulecia [Bartkowiak, Korol 2008, s. 169]. Impulsem do ich rozwoju były programy wsparcia sektora małych i średnich przedsiębiorstw (sektor MŚP), jak również osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Za instrumenty o szczególnym znaczeniu należy uznać: Projekt Rozwoju Małej Przedsiębiorczości – TOR#10, Kanadyjsko-Polski Program Przedsiębiorczości, jak również Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości.

Fundusze prowadzą działalność z wykorzystaniem zróżnicowanych form organizacyjno-prawnych. Najczęściej są to fundacje oraz stowarzyszenia. Znacznie rzadziej są to spółki kapitałowe – akcyjne, z ograniczoną odpowiedzialnością [Ministerstwo Gospodarki 2009, s. 6]. Znacząca część funduszy funkcjonuje w ramach Krajowego Systemu Usług dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw, którego celem jest wspieranie rozwoju przedsiębiorczości poprzez zapewnienie wysokiej jakości usług w obszarach wymagających pomocy ze strony państwa [Mikołajczak 2014, s. 47].

Zróżnicowany jest także terytorialny zakres prowadzonej działalności pożyczkowej. Z tej perspektywy fundusze można podzielić na trzy grupy: lokalne, regionalne oraz krajowe [Bartkowiak, Flejterski, Pluskota 2006, s. 94]. W wielu przypadkach czynnikiem decydującym o tym, do której grupy skierowana jest oferta, decyduje źródło pochodzenia zgromadzonego kapitału pożyczkowego. Są to zwykle podmioty prawa publicznego, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego. Tym samym kluczowym kryterium wyboru potencjalnych pożyczkobiorców jest lokalizacja działalności na terenie danej gminy, powiatu bądź województwa.

Zdecydowana większość funduszy to instytucje o charakterze lokalnym. Udzielają one pożyczek o relatywnie niskiej wartości, zaspokajając tym samym zapotrzebowanie na środki finansowe zgłaszane przez drobnych lokalnych przedsiębiorców. Są to najczęściej pożyczki w kwocie nieznacznie przekraczającej 100 tys. zł⁴. Wartości te są wyższe w przypadku funduszy regionalnych oraz krajowych, o znacznie większej kapitalizacji. Przykład stanowi Regionalny Fundusz Pożyczkowy Warmińsko-Mazurskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, gdzie maksymalna kwota

---

⁴ Według danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych w 2017 r. średnia wartość pożyczki wyniosła 114,86 tys. zł. Na podkreślenie zasługuje przy tym fakt, iż 74,08% udzielonych pożyczek nie przekroczyło kwoty 120 tys. zł [Polski Związek Funduszy Pożyczkowych 2017, s. 19, 35].

pożyczki wynosi aż 300 tys. zł⁵. Warto podkreślić, że w ofercie poszczególnych funduszy znajdują się też pożyczki dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą [Waniak-Michalak 2015, s. 42].

Środki pozyskane z funduszy mogą zostać wykorzystane na określony cel związany z prowadzeniem działalności gospodarczej, w tym wdrażanie nowych rozwiązań technicznych, zakup materiałów i surowców produkcyjnych, nabycie nowych maszyn bądź urządzeń, inwestycje w rozbudowę bądź remont posiadanych nieruchomości [Kuchciński 2017, s. 112]. Z oferty funduszy nie mogą jednak korzystać przedsiębiorstwa z sektora rolnego, zbrojeniowego, a także podmioty prowadzące działalność przemysłową określaną jako szkodliwa dla środowiska bądź nieetyczna [Mikołajczak 2015, s. 85]. Wsparcie finansowe ma najczęściej charakter krótko- bądź średnioterminowy, co oznacza, że okres zwrotu pożyczki zwykle nie przekracza 5 lat. Dość powszechne jest przy tym stosowanie karencji w spłacie rat kapitałowych [Zadora 2009, s. 107].

Jedną z głównych zalet omawianej formy finansowania jest wysoka dostępność kapitału, wynikająca z nieskomplikowanych procedur pożyczkowych. Zakres niezbędnej dokumentacji jest znacząco ograniczony, czego przejawem jest brak konieczności sporządzania biznesplanu, sprawozdań finansowych, a także innych szczegółowych dokumentów wymaganych przez instytucje bankowe. Ocena wiarygodności kredytowej opiera się głównie na analizie wniosku pożyczkowego, dokumentów potwierdzających dochodowość firmy (bądź osoby niebędącej jeszcze przedsiębiorcą), a także bezpośrednich rozmowach przedstawicieli funduszu z potencjalnymi pożyczkobiorcami. Dzięki temu proces pozyskiwania środków finansowych ulega skróceniu i staje się mniej kosztochłonny [Szydłowski 2010, s. 295]. Zwykle stosuje się preferencyjne stawki oprocentowania, prowizji czy też opłat związanych z udzieleniem i obsługą pożyczki. Obniża to koszt kapitału przedsiębiorstwa, zwiększając tym samym rentowność podejmowanej bądź już prowadzonej działalności gospodarczej.

Niewątpliwą zaletą współpracy przedsiębiorstw z funduszami pożyczkowymi jest również możliwość stworzenia historii kredytowej. Czynnikiem ten ma fundamentalne znaczenie w kontekście potencjalnej współpracy firmy z instytucjami bankowymi [Proniewski, Tarasiuk 2012, s. 81]. Istotne jest przy tym doświadczenie nabyte w kontaktach z instytucją finansową. Warto zwrócić uwagę na możliwość skorzystania z usług o charakterze pozafinansowym, jak doradztwo czy szkolenia poświęcone wybranym aspektom prowadzenia działalności gospodarczej.

Istotną rolę w ograniczaniu zjawiska wykluczenia finansowego odgrywają fundusze mikropożyczkowe. To właśnie ich oferta wychodzi naprzeciw potrzebom finansowym zgłaszanym przez najmniejsze podmioty gospodarcze (bądź osoby bezrobotne). Przyjazne procedury, niski koszt kapitału, elastyczność w ustanawianiu zabezpieczeń, szeroki zakres usług pożyczkowych – to główne czynniki skłaniające firmy do korzystania z oferty funduszy.

⁵ <http://www.wmarr.olsztyn.pl/rfp/> (dostęp: 2.11.2018).

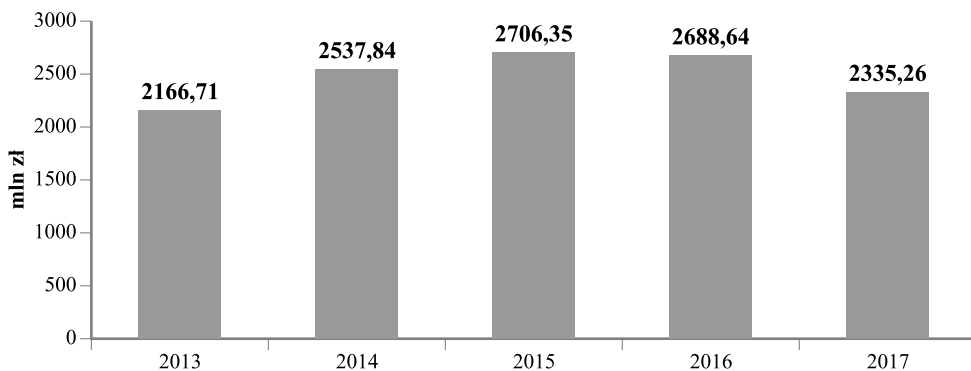

4. Znaczenie funduszy pożyczkowych w ograniczaniu zjawiska wykluczenia finansowego w świetle przeprowadzonych badań

System funduszy pożyczkowych funkcjonuje w Polsce od ponad 25 lat. Obecnie liczebność funduszy wynosi 80 jednostek⁶. Zdecydowaną większość stanowią niewielkie fundusze, koncentrujące się na obsłudze lokalnych przedsiębiorstw. Znacznie mniejsza jest liczba jednostek świadczących usługi pożyczkowe w skali ogólnokrajowej.

Fundamentalnym czynnikiem warunkującym zakres prowadzonej działalności pożyczkowej jest wielkość kapitału pozostającego do dyspozycji poszczególnych jednostek. Dane liczbowe przedstawiono na wykresie 1.

Wykres 1. Kapitalizacja funduszy pożyczkowych w Polsce w latach 2013–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

W badanym okresie miały miejsce zróżnicowane tendencje zmian wartości kapitału pozostającego do dyspozycji funduszy. W latach 2013–2015 odnotowano tendencję wzrostową, podczas gdy w kolejnym okresie zarysował się dość wyraźny trend spadkowy. Przyczyn tego stanu rzeczy upatruje się w opóźnieniach we wdrażaniu programów pomocowych Unii Europejskiej w ramach perspektywy finansowej na lata 2014–2020. Dodatkowym czynnikiem, który przełożył się na spadek wartości kapitału pożyczkowego, było wygaszanie programu Inicjatywa JEREMIE⁷. Zwraca uwagę wysoki poziom zróżnicowania wartości kapitału pozostającego do dyspozycji poszczególnych funduszy. Zdecydowaną większość (67,5%) stanowią stosunkowo

⁶ Dane dotyczą 2017 r. [Polski Związek Funduszy Pożyczkowych 2017, s. 7].

⁷ Inicjatywa JEREMIE to program ukierunkowany na ułatwienie mikro-, małym i średnim przedsiębiorstwom dostępu do zewnętrznych źródeł kapitałowych poprzez oferowanie im instrumentów inżynierii finansowej w postaci pożyczek, kredytów i poręczeń. W programie przyjęto założenie, iż fundusze pożyczkowe, które korzystają z tego rodzaju wsparcia, na bieżąco przekazują do Banku Gospodarstwa Krajowego środki pożyczkowe spłacane przez przedsiębiorców. W rezultacie obniżeniu ulega poziom kapitalizacji funduszy będących beneficjentami tego rodzaju pomocy.

małe jednostki dysponujące kapitałem pożyczkowym o wartości nieprzekraczającej 50 mln zł. Tylko 6 funduszy posiadało kapitał w kwocie wyższej niż 100 mln zł.

Wymiernymi efektami wykorzystania posiadanego kapitału są liczba i wartość udzielonych pożyczek. Szczególną uwagę zwrócono na strukturę pożyczkobiorców, stosując podział na mikro-, małe oraz średnie przedsiębiorstwa. Dane przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Liczba i wartość pożyczek (w milionach złotych) udzielonych przez fundusze pożyczkowe z uwzględnieniem klas wielkości przedsiębiorstw

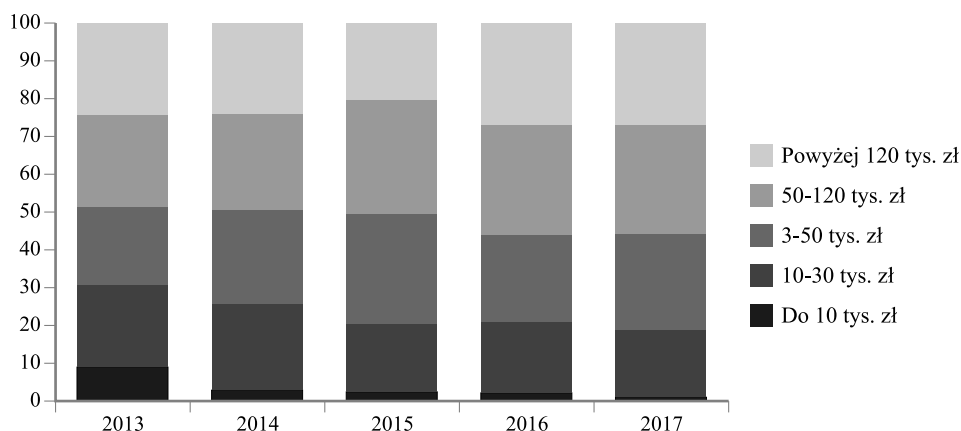
Wielkość przedsiębiorstwa pożyczkobiorcy	Lata									
	2013		2014		2015		2016		2017	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Mikro-	7152	562,52	7621	666,09	7829	664,31	5673	537,50	4539	446,04
Małe	766	153,65	809	184,94	765	179,39	695	165,13	452	107,77
Średnie	139	42,95	95	36,22	108	28,19	96	28,13	61	24,67
Pozostałe	81	8,37	74	6,55	70	9,94	64	8,58	44	6,84
Razem	8138	767,49	8599	893,80	8772	878,83	6528	739,34	5096	585,32
Średnia wartość pożyczki (tys. zł)	-	94,31	-	103,94	-	100,19	-	113,26	-	114,86

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.
Uwaga: a – liczba, b – wartość.

W analizowanym okresie fundusze udzieliły łącznie 37,13 tys. pożyczek o całkowitej wartości 3,88 mld zł. Do 2015 r. wartość udzielanych pożyczek miała tendencję wzrostową, co stanowi odzwierciedlenie wskazanego wcześniej wzrostu poziomu kapitalizacji funduszy. W kolejnych latach nastąpił spadek liczby i wartości udzielonych pożyczek. Tendencją wzrostową cechowała się natomiast średnia wartość udzielanych pożyczek. W 2013 r. kwota ta wyniosła 94,31 tys. zł, wzrastając do poziomu 114,86 tys. w 2017 r.

Zagadnieniem, na które należy zwrócić szczególną uwagę, jest aktywność funduszy skierowana do podmiotów najbardziej zagrożonych wykluczeniem kredytowym, mianowicie mikroprzedsiębiorstw. Z przedstawionych danych liczbowych wyraźnie wynika, iż głównym beneficjentem usług funduszy były właśnie najmniejsze podmioty gospodarcze. Niemal trzy czwarte wartości pożyczek udzielonych w analizowanym okresie (74,2%) stanowiły środki skierowane do mikroprzedsiębiorstw. Łączna liczba przedsiębiorców korzystających z usług funduszy pożyczkowych wyniosła niemal 33 tys. Uzupełnieniem powyższych obserwacji jest analiza struktury kwotowej udzielonych pożyczek. Dane liczbowe przedstawiono na wykresie 2.

Wykres 2. Struktura kwotowa pożyczek udzielonych w latach 2013–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

Dane liczbowe wydają się potwierdzać, iż głównym beneficjentem oferty funduszy były najmniejsze podmioty gospodarcze. Instytucje te udzieliły niemal 33 tys. pożyczek o wartości nieprzekraczającej 120 tys. zł, co wskazuje, iż korzystały z nich głównie mikroprzedsiębiorstwa. Łączna kwota przyznanych środków wyniosła 1,47 mld zł. Jako cenne uzupełnienie powyższych obserwacji należy dodać, iż znaczący odsetek pożyczkobiorców stanowiły osoby prowadzące działalność na terenach wiejskich. Są to obszary o relatywnie wysokim zagrożeniu wykluczeniem finansowym, co jest związane z niewielką liczbą banków, a także innych instytucji stanowiących potencjalne źródło kapitału finansowego.

Przejawem znaczenia funduszy pożyczkowych w ograniczaniu zjawiska wykluczenia kredytowego jest także finansowanie potrzeb związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej. Wskazany obszar aktywności jest szczególnie istotny w kontekście ograniczonej oferty bankowej skierowanej do osób podejmujących działalność gospodarczą. Liczbę oraz wartość pożyczek udzielonych na wskazany cel przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Liczba i wartość pożyczek udzielonych osobom podejmującym działalność gospodarczą

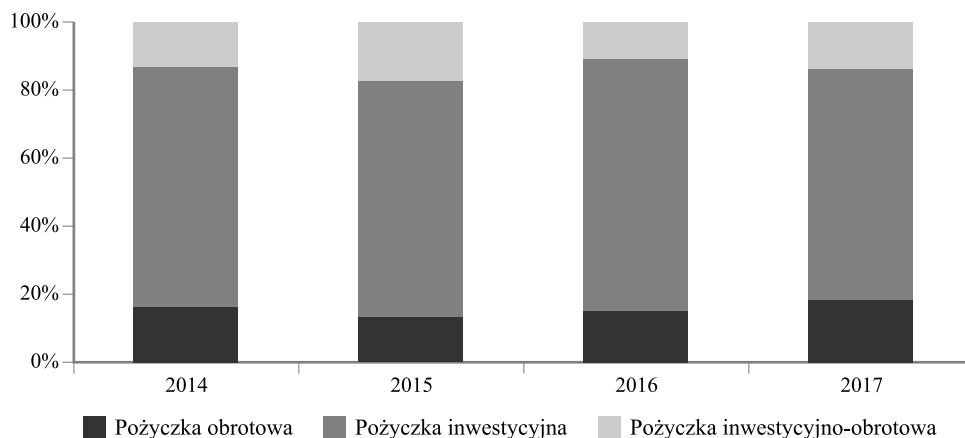
	Lata				
	2013	2014	2015	2016	2017
Liczba pożyczek	2045	2860	2920	1829	1622
Wartość pożyczek (w mln zł)	115,20	204,09	178,44	120,04	108,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

W analizowanym okresie fundusze udzieliły podmiotom gospodarczym podejmującym działalność łącznie ponad 11 tys. pożyczek o całkowitej wartości 726 mln zł. Z danych liczbowych wynika zatem, że niemal jedną trzecią (30,4%) beneficjentów oferty pożyczkowej stanowiły jednostki w największym stopniu zagrożone wykluczeniem kredytowym.

Kolejnym problemem poddanym analizie był sposób wydatkowania pozyskanych środków pożyczkowych, co przedstawiono na wykresie 3. Głównym obszarem wydatkowania pozyskanych środków pożyczkowych była działalność inwestycyjna przedsiębiorstw. Łączna wartość pożyczek udzielanych na ten cel wyniosła 2,19 mld zł, a ich udział w ogólnej strukturze kształtował się w przedziale od 68,6% do 74,2%. Znacznie mniejszy odsetek stanowiły pożyczki na cele związane z prowadzoną działalnością operacyjną. Wyniki analiz wskazują zatem, iż fundusze wspierały przede wszystkim działania bezpośrednio związane z rozwojem przedsiębiorstw, poszerzaniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej oraz wchodzeniem na nowe rynki zbytu.

Wykres 3. Struktura udzielonych pożyczek ze względu na przedmiot wydatkowania przez przedsiębiorców pozyskanych środków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

Analizując znaczenie gospodarcze funduszy pożyczkowych w działalności przedsiębiorstw, warto zwrócić uwagę na ich nierównomierne rozmieszczenie geograficzne. Dane liczbowe przedstawiono w tabeli 4. Najwyższą liczebność funduszy odnotowano w województwach mazowieckim i warmińsko-mazurskim, najniższą zaś w województwach dolnośląskim, lubuskim oraz opolskim. Nierównomierne rozmieszczenie niewątpliwie wpływa na dostępność pożyczek w poszczególnych regionach Polski, co jest szczególnie problematyczne w województwach o relatywnie niskiej liczbie funduszy.

Tabela 4. Rozmieszczenie geograficzne funduszy pożyczkowych w Polsce w 2017 r.

Województwo	Liczba funduszy wraz z oddziałami	Liczba udzielonych pożyczek	Wartość udzielonych pożyczek (w zł)
Dolnośląskie	3	116	11 272 400,00
Kujawsko-Pomorskie	6	231	14 453 417,00
Lubelskie	4	550	47 447 612,84
Lubuskie	3	111	14 567 833,00
Łódzkie	7	132	29 206 649,00
Małopolskie	6	446	47 246 140,00
Mazowieckie	9	350	32 663 592,50
Opolskie	2	185	35 011 357,55
Podkarpackie	5	431	27 089 282,00
Podlaskie	7	175	28 054 000,00
Pomorskie	7	847	72 237 650,51
Śląskie	6	154	20 185 473,00
Świętokrzyskie	6	192	33 192 741,60
Warmińsko-Mazurskie	9	488	68 005 998,07
Wielkopolskie	8	347	43 448 799,51
Zachodniopomorskie	7	341	61 237 764,66
Razem	95	5096	585 320 711,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych.

Zaobserwowana asymetria dotyczy również liczby i wartości udzielonych pożyczek. Najwyższą aktywnością cechowały się fundusze zlokalizowane w województwach mazowieckim, warmińsko-mazurskim oraz zachodniopomorskim. Najniższą zaś w województwach dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubuskim.

Podmiotem, który w sposób szczególnie wyróżnia się na tle pozostałych jednostek, jest fundusz Polskiej Fundacji Przedsiębiorczości z siedzibą w Szczecinie. Jest to fundusz dysponujący najwyższą kwotą kapitału (275 mln zł), czego efektem jest znacząca liczba oraz wartość udzielonych pożyczek (odpowiednio: 712 szt. i 70,51 mln zł)⁸. Przyciąga uwagę bogata oferta produktów i usług skierowanych do sektora przedsiębiorstw. Obejmuje ona pożyczki, dotacje, poręczenia kredytowe, inwestycje kapitałowe, jak również szkolenia i doradztwo w zakresie poszczególnych obszarów prowadzenia działalności gospodarczej. W ofercie funduszu znajdują się także pożyczki na uruchomienie działalności gospodarczej, co wydaje się mieć szczególne znaczenie w kontekście problematyki wykluczenia kredytowego. Osoby podejmujące działalność gospodarczą mogą ubiegać się o nisko oprocentowaną pożyczkę w kwocie nie wyższej niż 91 604 zł⁹.

⁸ Dane za 2017 r. [Polski Związek Funduszy Pożyczkowych 2017, s. 65].

⁹ www.pfp.com.pl/dhpwt_pozyczki_na_rozpozeczenie_dzialalnosci.htm (dostęp: 18.05.2019).

Zdecydowaną większość funduszy działających w Polsce (78,3%) stanowią jednak podmioty o stosunkowo niskiej kapitalizacji, nieprzekraczającej kwoty 50 mln zł. Zwykle działają one w relatywnie niewielkiej skali, ograniczając swoją ofertę do przedsiębiorców z danej gminy bądź regionu.

Odrębnym zagadnieniem analitycznym było znaczenie funduszy pożyczkowych na tle innych źródeł finansowania. Dane liczbowe przedstawiono na wykresie 4.

Wykres 4. Źródła finansowania działalności mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce (w %)

Źródło: [Komisja Europejska 2018, s. 14–33].

Dane statystyczne wyraźnie wskazują na kluczowe znaczenie takich zewnętrznych źródeł finansowania, jak: linia kredytowa, kredyt w rachunku bieżącym, leasing, kredyt handlowy. W znacznie mniejszym stopniu przedsiębiorcy korzystają z finansowania kapitałowego (na przykład emisji udziałów) oraz dotacji. Pożyczki udzielane przez fundusze pożyczkowe należałoby zaliczyć do kategorii tzw. pożyczek pozabankowych¹⁰. Stosunkowo niewielka liczba firm korzysta z tej formy finansowania. Nie umniejsza to jednak znaczenia funduszy pożyczkowych, które stanowią formę finansowego wsparcia mikroprzedsiębiorstw. Dotyczy to w szczególności nowo powstałych podmiotów, dla których kredyty bankowe, kredyty handlowe, jak również inne rynkowe źródła finansowania są najczęściej niedostępne.

5. Podsumowanie

Wykluczenie finansowe stanowi obecnie ważny problem społeczno-gospodarczy, zarówno w Polsce, jak i pozostałych krajach Europy i świata. Brak dostępu do produktów i usług oferowanych na rynku finansowym znacząco ogranicza możliwości zaspokojenia szeroko rozumianych potrzeb gospodarstw domowych oraz drobnych przedsiębiorstw.

¹⁰ Wskazana kategoria obejmuje również pożyczki od rodziny, znajomych, udziałowców firmy bądź innych przedsiębiorstw.

W artykule podjęto problematykę wykluczenia kredytowego mikroprzedsiębiorstw, w tym podmiotów gospodarczych podejmujących działalność. Wskazano rolę i znaczenie systemu funduszy pożyczkowych w procesie ograniczania zjawiska wykluczenia we wskazanej grupie podmiotów.

Poczynione analizy pozwalają na sformułowanie wniosku, że fundusze mogą stanowić istotny element procesu inkluzji finansowej (kredytowej). Świadczy o tym zarówno znacząca liczba, jak też wartość udzielonych pożyczek. Na uwagę zasługuje przy tym fakt, iż głównym beneficjentem pożyczek były jednostki w największym stopniu zagrożone zjawiskiem wykluczenia kredytowego, mianowicie mikroprzedsiębiorstwa, w szczególności podmioty podejmujące działalność gospodarczą. Pozwala to na pozytywne zweryfikowanie postawionej we wstępie hipotezy badawczej.

Należy jednak podkreślić szereg barier utrudniających dostęp do oferty funduszy pożyczkowych. Są to przede wszystkim ograniczone zasoby kapitałowe pozostające do dyspozycji poszczególnych jednostek. Przeważająca część funduszy to jednostki małe o niskim poziomie kapitalizacji, co w sposób bezpośredni przekłada się na zakres prowadzonej działalności pożyczkowej. Odrębnym problemem jest nierównomierne rozmieszczenie geograficzne funduszy. Ogranicza to przedsiębiorcom możliwości pozyskania wsparcia finansowego w regionach o niskim poziomie nasycenia tego rodzaju instytucjami.

Stały rozwój funduszy, a także rosnące zainteresowanie tą formą finansowania wskazują na wysoki potencjał systemu pożyczkowego jako źródła finansowego wsparcia mikroprzedsiębiorstw.

Bibliografia

- Bartkowiak B., 2006, *Fundusze mają się dobrze – rozmowa z Barbarą Bartkowiak, Prezesem Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych*, „Bank” nr 10 (168).
- Bartkowiak B., Flejterski S., Pluskota P., 2006, *Fundusze i usługi pożyczkowe dla mikro, małych i średnich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Bartkowiak B., Korol M., 2008, *Rola funduszy pożyczkowych i poręczeniowych w rozwoju lokalnej i regionalnej przedsiębiorczości: problemy finansów a innowacyjność*, „Problemy Zarządzania, Finansów i Marketingu” nr 13 („Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 516).
- Czajkowska A., 2011, *Fundusze pożyczkowe szansą finansowania sektora MSP w kryzysie*, „Acta Universitatis Lodziensis Folia Oeconomica” nr 247.
- Dziawgo D., 2013, *Obsługa klienta masowego*, [w:] Zaleska M. (red.), *Bankowość*, C.H. Beck, Warszawa.
- EBAN (European Trade Association for Business Angels, Seed Funds and other Market Players), 2009, *Introduction to business angels network activities in Europe*, Brussels.
- Iwanicz-Drozdowska M., Błędowski P., 2010, *Wykluczenie finansowe w Polsce a możliwości przeciwdziałania*, „Polityka Społeczna” nr 2.

- Kempson E., 2006, *Policy Level Response to Financial Exclusion in Developed Economies*. „Paper for Access to Finance: Building Inclusive Financial System”, World Bank, Washington.
- Komisja Europejska, 2008, *Financial services provision and prevention of financial exclusion*, Brussels.
- Komisja Europejska, 2018, *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE). Analytical Report 2017*, Brussels.
- Kongres Edukacji Finansowej i Przedsiębiorczości, Związek Banków Polskich, 2018, *Poziom edukacji finansowej Polaków 2018*, Warszawa.
- Konsorcjum Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia” i Grupa IQS dla Departamentu Edukacji i Wydawnictwa NBP, 2015, *Stan wiedzy i świadomości ekonomicznej Polaków 2015*.
- Korzeniewska B., 2016, *Niestandardowe formy finansowania przedsiębiorstw. Rola i decyzje wyboru*, „Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne” t. XXIII.
- Kozłiński T., 2010, *Wykluczenie płatnicze w Polsce i innych krajach Unii Europejskiej*, Prezentacja na konferencji „Jak zmniejszyć wykluczenie finansowe w Polsce”, Warszawa.
- Kozłiński T., 2017, *Wybrane wyniki badania Polaków nt. korzystania z usług bankowych i płatności 2016*, Narodowy Bank Polski, Warszawa.
- Kuchciński A., 2017, *Fundusze pożyczkowe w finansowaniu działalności MSP*, „Studia i Monografie Społecznej Akademii Nauk Łódź” nr 75.
- Leyshon A., Thrift N., 1995, *Geographies of Financial Exclusion: Financial Abandonment in Britain and the United States*, „Transactions of the Institute of British Geographers, New Series” vol. 20, no. 3.
- Maciejasz-Świątkiewicz M., 2013, *Wykluczenie finansowe i narzędzia jego ograniczania*, Wyd. Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Mikołajczak P., 2014, *Ewolucja i stan obecny funduszy poręczeniowych i pożyczkowych jako źródeł finansowego wsparcia sektora MSP*, [w:] Janc A., Waliszewski K. (red.), *Fundusze poręczeniowe i pożyczkowe w finansowym wspieraniu sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, CeDeWu, Warszawa.
- Mikołajczak P., 2015, *Analiza stanu obecnego i perspektywy finansowania MMSP w Polsce w świetle koncepcji unii rynków kapitałowych*, [w:] Janc A., Mikołajczak P., Waliszewski K. (red.), *Europejska unia rynków kapitałowych. Perspektywa finansowania przedsiębiorstw w Polsce*, CeDeWu, Warszawa.
- Ministerstwo Gospodarki, 2009, *Kierunki rozwoju funduszy pożyczkowych dla małych i średnich przedsiębiorstw w latach 2009–2013*, Warszawa.
- PARP (Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości), 2017, *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce 2017*, Warszawa.
- Polski Związek Funduszy Pożyczkowych, 2017, *Fundusze pożyczkowe w Polsce. Raport 2017*.
- Proniewski M., Tarasiuk W., 2012, *Zarządzanie instytucjami kredytowymi. Strategie, modele biznesowe i operacyjne*, C.H. Beck, Warszawa.
- Szopik-Depczyńska K., Depczyński R., 2013, *Instytucje wsparcia innowacji*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania” nr 34 („Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 770).

Szydłowski K., 2010, *The importance of loan funds System for Process of Financing micro and small sized enterprises activity*, „Olsztyn Economic Journal” nr 5 (2/2010).

Wallace A., Quilgars D., 2015, *Homelessness and financial exclusion: A literature review*, Centre for Housing Policy, University of York, York.

Waniak-Michalak H., 2015, *Wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw przez organizacje niezarobkowe dla zysku. Znaczenie, ewidencja, raportowanie*, Difin, Warszawa.

Zadora H. (red.), 2009, *Finanse małego przedsiębiorstwa w teorii i praktyce zarządzania*, C.H. Beck, Warszawa.

Loan funds and their importance in limiting the credit exclusion of micro-enterprises

Abstract. The article presents loan funds as a form of financial support for micro-enterprises including the ones at the onset of their activity. The basic problem was limited access of this group of entities to external sources of financing and the necessity to undertake activities aimed at financial inclusion. The research aim was to determine the role and importance of the loan funds system in the process of limiting the phenomenon of credit exclusion of micro-enterprises. The results of the research indicated different tendencies of changes within the level of fund capitalization. Noteworthy is the significant diversity of each funds in terms of the value of loan capital, as well as asymmetry of their geographical location. It was reflected in their lending activity. The main beneficiaries of the loan services were micro-enterprises. Many of them were entities starting their own business.

Keywords: loan funds, credit exclusion, micro-enterprises.

JEL codes: G21, L26, M13.